

**Richard
Askwith**



NEZLOMNÁ



Lata Brandisová,
hraběnka, která se
postavila nacistům
ve Velké pardubické,
nejnebezpečnějším
dostihu na světě

Mladá fronta

Nezlomná

Hraběnka, která se postavila nacistům ve Velké pardubické

Vyšlo také v tištěné verzi

Vyrobeno pro společnost Palmknihy - eReading



MLADÁ FRONTA

Richard Askwith

Nezlomná – e-kniha

Copyright © Mladá fronta, a. s., 2019

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

NEZLOMNÁ

NEZLOMNÁ

Hraběnka, která se postavila nacistům
ve Velké pardubické

Richard Askwith

ISBN 978-80-204-5280-1 tištěná kniha

ISBN 978-80-204-5582-6 ePub

ISBN 978-80-204-5584-0 Mobi

ISBN 978-80-204-5583-3 PDF

Copyright © Richard Askwith 2019

Translation © Anna Kudrnová 2019

1.

BABÍ ROKLE

Kopec tu spadá tak prudce, že si skoro můžete sáhnout na odlupující se kůru na vršcích vysokých jehličnanů, které se ke svahu přiklánějí. Z holé země tu a tam vyráží chatrný podrost. Na suché hlíně se ježí rozšlapané větve a kůra; po borovicích sladce vonící vzduch je nehybný.

Jsme těsně pod vrcholkem. Poryvy dubnového větru ustaly. S nimi i tiché hučení, které vítr přinášel z vedlejšího údolí: podvečerní provoz na dálnici D4 jihozápadně od Prahy.

Plot z rezavějícího pletiva, které taktak podepírají rozpraskané betonové sloupy, nás dělí od hrubě omítnuté chatičky, rozpačitě se choulící ke svahu. Na zdech jsou vlhké skvrny. Černé střešní tašky jsou už novější. „Tohle tam bývalo dřív,“ poznamená muž s popelavě bílými vlasy a kopne do ostrých červených úlomků mezi zaprášenými větvičkami. „Azbest.“

Jan Pospíšil v té suti zašlápně cigaretu. „Teď tam mají elektřinu,“ dodá. „A tekoucí vodu. Ony ji tehdy neměly.“ Lesknou se mu oči, snad z kouře.

„Byla to moje oblíbená tetička,“ vysvětluje. „Tedy vlastně pratetička. Bydlely tu tři, tři sestry. Latu jsem měl nejradši. Poprvé jsem sem přijel, když mi bylo pět nebo šest. Jí muselo být tak sedmdesát. Matka mě tu nechávala na pár dní. Moc místa tu nebylo – jenom dvě ložnice. Do každé se vešly dvě postele přiražené k sobě.“

Lata přísně dbala na správné stolování. Ale byla hodná. Posílala mě hrát si do lesa. Někdy mi dala svoji flobertku a náboje, ať si hraju s tím...“ Později, když Jan povyrostl, chodívali do lesa spolu a Lata s ním tajně kouřila cigarety.

Na kopci za námi je vidět auto, bezhlučně jede po silničce vinoucí se podél hřebene. Dřív, v sedmdesátých letech, tam býval spíš vidět muž na koni, někdy jich bylo víc. „Tajní si rádi hlídali, co se tu děje.“

Nikde ani vidu po současných obyvatelích chatky, ani po sousedech. Skrze stromy lze zahlédnout další stavby, ale ty přibýly teprve nedávno. Nedá se čekat, že by si jejich obyvatelé pamatovali Janovy pratety. Přesto musely postarší sestry na někoho zapůsobit silněji. Kamenitému řečišti na dně zdejšího údolí se říká Babí rokle. Lata trávivala velkou část každého dne tím, že chodila z kopce a do kopce nosila vodu ze studny u potoka, i když už nedokázala chodit bez hole.

„Ale nikdy si nestěžovala,“ říká Jan. „Žádná z nich si nestěžovala.“

*

I když jsou Češi poměrně malý národ, mají výjimečný dar produkovat sportovní šampiony hvězdné velikosti. Ještě pozoruhodnější je talent zdejších vládců – zejména v minulém století – tyto hrdiny zavrhovat. Běžec Emil Zátopek, gymnastka Věra Čáslavská, diskářka Olga Fikotová-Connolly, tenistka Martina Navrátilová, téměř neporazitelný hokejový národní tým z let 1947–1949... Ti všichni oslnili a ve své sportovní disciplíně dobyli svět, načež byli odsouzeni jakožto zrádci nebo nepřátelé lidu. Někteří byli potrestáni, a všichni ostrakizováni. Ale nikdo z nich nepadl tak hluboko ani nepadal tak dlouho jako dostihová jezdka Lata Brandisová, která popudila hned dva totalitní režimy – poté, co léta bojovala s předsudky kvůli svému pohlaví.

Když byla mezi světovými válkami na vrcholu slávy, oslavovali Janovu pratetu státníci i celebrity, velebily ji skandující davy. Její úspěchy v sedle se dostaly na titulní strany novin nejen v tehdejší Československu, ale v celé Evropě; byly podivuhodné ze sportovního hlediska, ale ještě podivuhodnější

tím, jaká odvaha a houževnatost za nimi stály. Ve věku předsudků se odmítla nechat spoutat konvencemi. V čase zoufalství ztělesňovala naději a vlastenectví. K její slávě přispěla aristokratická noblesa, ale zároveň byla nesmírně důležitou a významnou osobností pro svůj národ, své sportovní odvětví i pro ostatní ženy.

Největší výzvě svého života se postavila ve středním věku a čelila sportovním válečníkům třetí říše v klání tak nebezpečném, že by ho někteří vůbec nepovažovali za sport. Už jen tento den jí měl zajistit nesmrtelnost. Místo toho ji strčili do popelnice dějin.

A tam, v chatičce v lese, zůstala celých třicet let; žila v zapomnění, její jméno jako by neexistovalo. Její sestry odcházely za úsvitu, chodily pěšky na vlak a celý den pracovaly v továrně na okraji Prahy. Lata, po dávných sportovních bitvách se nejistě držící na nohou, zůstávala doma a uklízela, prala, štípala dříví, nosila vodu. A společnost jí dělal jen pes.

Když na sestry později dolehl věk a hlad, začaly se víc stránit lidí. Přesto jednou týdně chodily do kostela, pokaždé se posadily do stejné lavice, pokaždé se vracely husím pochodem, samotné se svými myšlenkami – „jako tři králové,“ vzpomíná jedna obyvatelka vesnice, která je vídala. Pak – dnes už to je téměř čtyřicet let – skončila i tato procesí.

O Latině smrti v roce 1981 se takřka nepsalo. Je pohřbená v cizině. Co se většiny jejích krajanů týče, její příběh jako by byl pohřbený spolu s ní. Pár poutníků za ni každý rok slouží mši u rodinné hrobky v lesích nad jejím někdejší domovem – stovky kilometrů od místa jejího věčného odpočinku. Jinak byste mezi Čechy i Slováky těžko hledali někoho, kdo o ní slyšel, tedy mimo skalní dostihovou komunitu. Na Západě je téměř zcela zapomenutá. A přece byl život Laty Brandisové příliš pozoruhodný, než aby si takové zapomnění zasloužil. Její charakter, odvaha a úspěchy zanechaly v evropských dějinách důležité stopy a trvale změnily příležitosti nabízející se jejím následovnicím. Jestliže si někdy nějaká osobnost sportovního

světa zasloužila trvalý zápis o tom, kdo byla a čeho dosáhla, je to ona.

Někdo by mohl říct, že je příliš pozdě. Existuje minimum svědků, chybí spousta dokladů. V rušném baru mezi bezvýraznými věžáky pražského Chodova mi uznávaný novinář a dostihový historik Martin Cáp několik hodin laskavě vysvětluje, jaké se s tím pojí obtíže. On sám dvacet let provádí rešerše k ještě nedokončené knize o Českém derby; má bezkonkurenční přehled o nekompletních českých dostihových archivech a palčivě si uvědomuje každé prázdné místo. „Je to fascinující příběh,“ říká mi, „ale bude to strašně těžké. Hrozně moc dokladů se ztratilo.“

Martin Šabata, televizní odborník známý svými encyklopedickými znalostmi o dostihu, jenž udělal z Laty sportovní legendu, mi o pár dní později v jedné pardubické kavárně říká víceméně totéž. „Příběh Laty Brandisové je nesmírně zajímavý. Moc rád bych vám pověděl všechny podrobnosti. Jenže nemůžu. Už jsou zapomenuté.“

Ti dva vědí, o čem mluví, a bylo by rozumné je poslechnout. Ačkoli jsem se mnohokrát pokoušel sám sobě vymluvit záměr tuhle knihu napsat, prostě se mi to nepodařilo. Každý dochovaný útržek zapomenutého života Laty Brandisové vysílá totéž poselství: její příběh si říká o to, aby ho někdo vyprávěl. A právě to, že se o ní skoro neví, k té naléhavosti jen přispívá.

V každém případě – stopa ještě úplně nevychladla.

*

Pár kilometrů od Babí rokle dodnes stojí její staré rodinné sídlo, na kraji tiché, nízko položené vesnice, jejíž střed tvoří starý rybník. Je to nízký zámeček s dvorem stíněným stromy, kde Latu její privilegovaní rodiče naučili jezdit na koni a vychovávali z ní (zbytečně) nevěstu, jak se sluší a patří. Když jsem přijel na návštěvu poprvé, stropem crčela voda. Erb nad vstupními dveřmi už dávno odpadal a na vnějších zdech

chyběly kusy štku. Na jedné straně dvora na dveřích stáji s prověšenými střechami visely nápisy „Zákaz vstupu: nebezpečí úrazu“ – jako by to i bez nich nebylo zjevné.

Uvnitř domu je teplo a útulno, ale ještě tu přetrvávají stopy necitlivé institucionální přestavby z dob socialismu. Je těžké si představit, že to býval domov aristokratické rodiny, natož že tu žila jedna z nejoslavovanějších sportovkyň minulého století.

Latu a její sestry odsud vyhnali v 50. letech, dlouho před tím, než se Jan narodil. Majetek se rodině vrátil v rámci restitucí po sametové revoluci v devětaosmdesátém roce. Jan tu bydlí (většinu doby) od roku 1993. S ním ve staré nemovitosti žije jeho manželka Gabriela Křístková a dva psi, tři kočky a šest koní. Živí se různými činnostmi, mezi něž patří lesnictví a výuka jízdy na koni. Zbývající čas či energii věnují tomu, že napravují škody vzniklé za éry komunistů. „Rekonstruovali to tu po socialisticku,“ vysvětluje Jan. „Ze střechy rostly stromy.“

Doufají, že jednoho dne bude jejich domov podobnější sídlu, v němž žila Lata, ale rekonstrukce je nevděčný úkol. Ubíhající roční období nenasytně ohlodávají dům i zahradu; už jen zabránit dalšímu chátrání je boj. Za domem divoká prasata zpustošila svažité louky, na nichž se Lata učivala jezdit; les na kopci za nimi by se bez neustálých zásahů majitelů rychle proměnil v neproniknutelnou divočinu. Statek tak jako rozmařilá exmanželka ustavičně klade nové nároky.

Manželé se vytrvale drží, odhodlaní ctít památku své nejpozoruhodnější příbuzné. V jedné menší místnosti dokonce k Latině poctě vytvořili „minimuzeum“. Moc toho v něm zatím není: pár tuctů fotografií, skřín s oblečením a rozetami, skleněná vitrínka plná suvenýrů. Ale to se může brzy změnit.

V roce 2006 zemřela Janova teta Eva. Bylo jí osmdesát čtyři let, nebyla vdaná, a dlouhá léta opatrovala rodinné pamětihodnosti. Jan se znenadání stal majitelem deseti velkých krabic nacpaných papíry, fotografiemi a výstřižky z novin. Byl to ten

druh dědictví, který člověk třídí leckdy i celé roky – pokud se k tomu vůbec dostane. V případě krabic tety Evy je skoro hotovo. Ukázalo se, že jejich obsah někdy mate; většina věcí se týká rodinných příslušníků, kteří do tohoto příběhu nevstupují. Ale tu a tam se najde neocenitelná stopa k jeho hrdince – Eva totiž byla Latina neter.

Velká část následujícího textu se zakládá na pátrání, které vycházelo z obsahu těchto krabic, a některé stopy mě navedly nečekaně uspokojivým směrem. Hojně přispěli také další členové rodiny a nespočet přátel, známých a pamětníků. Výsledný obrázek není úplný; příležitostně mi nezbývalo nic jiného než spojovat body známých faktů spekulacemi. (Na místa, kde takto postupuji, jsem upozornil.) Ale je to obrázek načrtnutý podle skutečné předlohy. Skutečně tu byla hraběnka, jejíž národ jí odebíral jedno privilegium po druhém, a která se přesto v dobách nouze stala jeho představitelkou. Byl tu – a stále je – překážkový dostih s tak extrémními nároky, že někteří pouhou účast v něm považují za příznak šílenství. Skutečně existovala banda členů nacistické polovojskové organizace, v sedle zdánlivě neporazitelných, kteří si právě tuto steeplechase zvolili jako arénu, v níž by mohli prokázat svou reputaci nadřazené rasy. A skutečně tu byla žena, ve společnosti plachá, skromná a rozpačitá, která se pokusila je zastavit a která se odmítala – v tomto i v mnoha dalších ohledech – spokojit se zamítavou odpovědí.

*

Snímek z krabic tety Evy ukazuje Latu v době nejvyšší slávy. Je vystřižený z novin; i z vybledlé fotky je cítit její radost. Hlavu má zdviženou, zpod helmy vlají prameny plavých vlasů, je bez dechu a celá září, pouhé minuty po svém nejslavnějším vítězství. Oči má jakoby zastřené vzrušením a údivem. Tohle je Lata Brandisová, která ohromila Evropu: smělá, vzpurná, vyzařující sebedůvěru.

Vedle ní, pár centimetrů od její hlavy, stojí plavá kobyłka. I ona působí dojmem, že upadla do jakéhosi transu. Ty dvě se k sobě naklánějí v podvědomé důvěrnosti.

Obě jsou očividně v euforii. Obě vypadají hrdě. Z obou jako by vyzařovala radost z přežití, jako z bojovníků po vítězné bitvě. Z toho momentu zachyceného na fotografii lze vytušit velkou část Latiny velikosti. Aby si vydobyla slávu, musela prokázat bojového ducha a fyzickou i morální odvahu v míře, která se častěji spojuje s válečnictvím než se sportem; a musela mít věrnou společnici – o nic méně nezkrotnou – jiného živočišného druhu. Obojí hraje v jejím příběhu ústřední roli.

Lata Brandisová dospívala v době, kdy se jedna říše hroutila, a zemřela, když se jiná blížila svému dlouho protahovanému konci. Mezitím proběhly dvě světové války, krize, okupace, revoluce – a technický převrat měnící svět. Ona a její sportovní současníci i současnice se potýkali se silami – sexismem, třídní nenávisť, nacionalismem, fašismem –, jejichž stíny zatemňují i dnešní svět. Úsilí, do nějž Lata vložila nezlomnou odvahu přesahující představivost většiny lidí, nebylo nikdy jen sportovní.

Ani se netýkalo jen jí. Ve chvílích, kdy se rozhodovalo mezi smrtí a slávou, jela za svůj národ a za ostatní ženy; možná dokonce i za svobodu. A zároveň – na to nikdy nezapomínala – byla součástí partnerství mezi jezdcem a koněm, v němž sama byla tím slabším článkem. To je snad na tomhle podivném příběhu nejzvláštnější: v jeho jádru leží odvěké tajemství spolupráce mezi lidskou bytostí a zvířetem, v němž se němý, mocný, pultunový tvor, je-li ve správných rukou, nejen uvolí sloužit slabému dvounožci na svém hřbetě, ale někdy tak činí s nadšením, které na pohled nelze odlišit od vědomého usilování o lidské cíle.

To, co následuje, je výprava za zmizelým životem jedné z nejstatečnějších, nejpodivuhodnějších, nejnespravedlněji zapomenutých postav v kronikách sportu. Naše první kroky

budou nejisté; existuje více stop, po nichž se lze vydat, osobních, sportovních i historických. Ale ty se brzy spojí a tempo se zrychlí. Všechny ty stezky se protínají ve vrcholném okamžiku tragédie 20. století, kdy příliš mnoho Evropanů nedokázalo čelit problémům své doby a Lata najednou při své jízdě nesla na bedrech nejenom naděje národa odsouzeného k záhubě, ale také naděje prohrávající demokracie.

Je mnoho důvodů, proč by se příběh Laty Brandisové měl vrátit zpět ze zapomnění. Opravdu důležité jsou jen dva. Postavila se za správnou věc. A byla z toho nejvzácnějšího druhu sportovních hrdinů a hrdinek; těch, kteří dokázali něco, co bylo obecně považováno za nemožné.

2.

KOMTESKA

Nedá se na první pohled poznat, které dítě je které, ale snadno uhodnete, které z nich je předurčeno ke slávě. Už v osmi letech z Laty vyzařuje zvláštní nezkrotnost. Jejích sedm sourozenců se mračí nebo uculuje s různou mírou poddajnosti nebo vzdoru vůči fotografovým požadavkům. Jejich matka s unavenýma očima strnule sedí uprostřed kompozice. Lata, světlovlasá a vážná, vypadá nepřítomně. Lehce se naklání, aby byla lépe vidět za bratrem, a upřeně hledí do dále za fotografovým ramenem. Šedé oči se dívají ostražitě, ale je hluboko ponořená ve vlastních myšlenkách. Jiné děti v tom výjevu jsou snad připravenější k rošťárnám. Lata v sobě má cosi podvrtnějšího: nezávislost.

To je hrdinka našeho příběhu: Marie Immaculata Brandisová, páté dítě hraběte a hraběnky Brandisových – šlechtické rodiny s rakouskými kořeny, která žila v letech soumraku habsburského impéria v Čechách.

Uhádli byste, jaké mají zhruba postavení, i kdybyste neznali jejich titul. Všech osm dětí na snímku je vymydlených, učesaných a svátečně oblečených. Děvčata mají stejné naškrobené šaty s krajkovými límečky, chlapec oblek z tuhé látky. Dvě nejstarší sestry vzadu dohlízejí, aby nevypukla vzpoura. Z celé scény vyzařuje dojem upjatosti vážené rodiny vyšší třídy.

Přesto je rodina Brandisových méně privilegovaná, než se zdá, i ta zbývající privilegia jsou navíc křehká. Na rozdíl od většiny příběhů o sportovní slávě tento začíná bohatstvím a končí nuzotou.

Onen ateliérový snímek vznikl roku 1903; v době, kdy bylo v českých zemích Rakousko-uherského císařství plno

dědičného majetku. V hustě zalesněných kopcích jihozápadně od Prahy žily šlechtické rodiny v zámcích, které by se neztratily ani vedle Versailles. Ještě dnes z nich přechází dech: sídlo Colloredo-Mansfeldů na Dobříši, Schirndingů v Mníšku pod Brdy, Schwarzenbergů na Orlíku, Pálffyů v Březnici nebo impozantní královský hrad Karlštejn. Avšak zámček Brandisových v Řitce – přímo uprostřed tohoto pásu architektonických skvostů – byl v porovnání s nimi sotva víc než rozlehlejší statek: zámek se štukovým průčelím porostlým břečťanem, po jedné straně svažujícího se dvora stály stáje, po druhé sýpka, na třetí straně místnosti služebnictva – a pro hraběte, hraběnkou a jejich rychle se rozrůstající potomstvo jen jedna nízka, dvoupatrová budova na severní straně.

I tak jim finanční zdroje sotva stačily. Hrabě Brandis, jak poznamenal jeden jízlivý soused, „neměl ani tak požehnáno na statcích vezdejších jako na dětech“. Podle normálních měřítek byl samozřejmě obdařen pohádkovým jménem. Pětisethektarové panství asi pětadvacet kilometrů od Prahy původně zahrnovalo tři vesnice, dva statky, několik rybníků, pivovar, lihovar, cihelnu, les plný zvěře a závislou, nájem platící populaci čítající přes 300 lidí. Statky vyžadovaly pečlivou správu a výnosy byly skromné; ale bylo to mnohem lepší než nemít vůbec žádnou usedlost.

Brandisovi sem přišli v roce 1896. Hrabě Leopold, Latin otec, byl bývalý důstojník jezdecký a později komoří na císařském dvoře; oč míň měl peněz, o to větší byl švihák. Jako mladý poručík u husarů kvůli sázce přeplaval na koni Dunaj tam a zpátky, jaksepatří v uniformě, čímž si vysloužil arest a nehynoucí obdiv ostatních důstojníků. Později, když opustil armádu se šarží podplukovníka, si našel občasnou práci jako vychovatel malých princů ve Vídni (včetně budoucího císaře Karla I.); učil je mimo jiné i jezdeckví. Kromě toho sám zkoušel chovat koně.

Jeho manželka Johanna, o šestnáct let mladší, byla dcerou majetného politika původem z Vídně, Christiana von

Schäffera. Leopold se jí dvořil, když jí bylo sotva čtrnáct. Výsledný konflikt s jejím otcem se natolik vyostřil, že padly výstřely a Leopold dostal zákaz vkročit do domu po zbytek Christianova života. V rodině se traduje, že tento incident mohl za Christianův předčasný skon krátce nato – ačkoli oficiální příčinou smrti pětapadesátiletého muže v roce 1885 bylo „vyčerpání“. Ať to bylo jakkoli, vztah tuto peripetii přežil – Leopold s Johannou se o dva roky později vzali a usídlili se u Christianovy vdovy v neorenesančním zámku Schäfferových v Úmoníně poblíž Kutné Hory.

Děti na sebe nenechaly dlouho čekat: za devět let jich přišlo na svět šest. Lata, pátá z nich, se narodila 26. června 1895, pár okamžiků před svým dvojčetem Kristýnou. Jediné, čeho jsem se dopátral o jejích prvních letech, bylo, že jednou spala venku s Kristýnou v kočárku pro dvojčata pod údajným dohledem čtyř starších sourozenců – ti se ve skutečnosti cvičili v řízení koněm taženého kočáru pod vedením osmnáctiletého kočího. Ale můžeme si být jistí, že na nepohodlí si rodina stěžovat nemohla. Zámek v Úmoníně byl nejen velký a dobře zařízený – s rozsáhlými stájemí –, ale rovněž zaměstnával půlku vesnice jako služebnictvo.

Krátce po Latinských prvních narozeninách se rodina odstěhovala. Vdova po Christianovi koupila další sídlo, asi sto kilometrů směrem na západ v Řitce, a v srpnu 1896 je prodala Johanně. Není jasné, co tuto transakci motivovalo, ale jedna z možností je, že Leopold potřeboval bydlet blíž k Vídni. Další je, že soužití v Úmoníně začínalo být napjaté. Christian von Schäffer byl velevážená osobnost: člen českého zemského sněmu, ředitel místního cukrovaru a obezřetný investor na burze. Rekonstruoval zámek v Úmoníně a dále ho rozšiřoval, ale kromě toho, že v sousedních Křeseticích financoval stavbu nové fary, nebyl marnotratný. Zato jeho vdova – později obviňovaná, že manipulovala s Christianovou závětí, aby statek přešel na ni, a ne na jejich syny – uměla víc utrácet než šetřit; jeden místní kronikář sžíravě kritizoval její údajnou

rozhazovačnost. V roce 1902 nakonec stupňující se finanční problémy vyústily v to, že jí sídlo bylo odebráno a předáno jejímu nejmladšímu synovi. Nejstarší syn mezitím emigroval a o deset let později zemřel v opilosti v Berlíně. Hraběti Brandisovi, mezi jehož vlivné přátele patřil alespoň jeden královský arcivévoda, se možná nezamlouvala představa, že by byl příliš viditelně spojován s takovými rodinnými aférami – anebo se nechtěl dívat, jak potenciální dědictví jeho ženy přijde vniveč. Pětadvacetiletá Johanna si půjčila peníze a koupila sídlo v Řitce. Právě tam měla Lata prožít formativní roky svého života.

*

Během následujících šesti let Leopold s Johannou přidali k šesti dětem, které si přivezli z Úmonína, ještě další tři. Konečná sestava vypadala takto: Marie Therese (nar. 1888), Gabriele (nar. 1890), Leopold (nar. 1892), Mikuláš (1893), Lata a Kristýna (nar. 1895), Alžběta (nar. 1898), Markéta (nar. 1899) a Johanna (nar. 1901). Vychovat všech devět tak, jak se od šlechty očekávalo, byl znepokojivý finanční závazek. Leopold se pro takovou zodpovědnost zrovna nehodil. Proslul jako přátelský, dobromyslný chlapík, ale možná se mu stýskalo po módnějších potěšeních Vídně, kam často jezdíval.

Zodpovědnost za každodenní chod statku padla na bedra jeho zákonné majitelky Johannы. Skutečnost, že vedle toho měla vychovávat devět dětí, možná vysvětluje kruhy pod očima na již zmiňované fotografii. Nicméně podle toho, co se povídalo ve vesnici, v Řitce hospodařila dobře. Udržovala vyrovnaný rozpočet, řídila pracovní síly (mnozí ze zaměstnanců bydleli na panství), udržovala pozemky i budovy v dobrém stavu a – na rozdíl od údajně chamtivého prodejce, od něhož její matka v roce 1890 statek koupila – dbala o blaho pracovníků a nájemců. O tomhle se v Řitce mluví dodnes. Když vesničané onemocněli, bylo o ně postaráno; zaměstnanci dostávali

ke svatbě finanční dary; kdo projevoval zájem o četbu, toho rodina vybízela, aby si půjčoval knihy.

Leopold si našel zaměstnání v Praze: nejdřív byl ředitelem banky a od roku 1901 poslancem českého zemského sněmu. Povídalo se, že si také našel čas prohýřit většinu peněz získaných díky Johannině hospodárnosti – jezdíval totiž na dlouhé pobyty do Vídně, kde měl stále otevřené dveře k císařskému dvoru. Ale příležitosti utrácet si našel i v bližším okolí domova. Leopold si potrpěl na dobré koně a rychlé kočáry, a poblíž bydlelo několik pohádkově bohatých sousedů, s nimiž se mohl srovnávat. Finanční situace se zhoršovala: než Lata dosáhla plnoletosti, ze tří vesnic zbyla jedna. Johanně asi zrovna neulehčilo, že přijela Leopoldova stará matka a žila s rodinou do své smrti začátkem roku 1901, ani to, že o pár let později dorazila její vlastní rozmařilá matka. Tu pak v roce 1911 ranila v Řitce mrtvice.

Stále však muselo být postaráno o děti a Johanna – s pomocí nejstarší Marie Therese a od roku 1900 i mladé guvernantky Marie Rothländerové, která s rodinou žila – se co nejlépe snažila vychovávat je, jak se na šlechtu slušelo a patřilo. V praxi to zřejmě představovalo celkem nahodilou kombinaci disciplíny a anarchie. Venku děti běhaly, jak se jim zachtělo, a jejich hřištěm bylo celé panství včetně rozsáhlých starých lesů (kde rostly smrky, jedle, javory, modříny, buky a duby) na kopcích za domem. Lesy plné zvěře (žila tu vysoká, zajíci, králíci, bažanti nebo zmije) bývaly oficiálně pronajímány k honitbě, ale Brandisovy děti tu mohly jezdit na koni, koupat se, šplhat po stromech a schovávat se nebo si pochutnávat na borůvkách. Když povyrostly, směly tu dokonce střílet. Když byly malé, neměly úplně zakázáno stýkat se s obyčejnými dětmi z vesnice – což bylo u šlechtických dětí neobvyklé. Neměly se však příliš vzdalovat od hranic hlavního statku. Na záměčku byla řada psů, s nimiž si mohly hrát – jedna návštěvnice později psala o psech štěkajících z každého okna –, a vždycky i koně. Jejich počet se měnil: Leopold se pokoušel

chovat koně pro zisk i pro osobní potřebu rodiny. Ale ve stájích byl prostor přibližně pro desítku zvířat (plus kočáry); a třebaže se o ně starali stájníci a kočí, dětem to nebránilo sápat se na hřbety menších koní, když se pásli ve výběžích oddělujících zámeček od lesů.

Doma už platila přísnější pravidla. Striktně se dodržoval neměnný rozvrh jídel a vyučování a hrabě urputně trval na způsobném stolování. Denně se odříkávaly modlitby a v neděli byla hlavním programem návštěva kostela. Každodenní komunikace se odehrávala ve velmi formální němčině a čeština byla vyhrazená pro vesničany a služebnictvo. (V té době rodina nejspíš používala německé podoby svých jmen. Já pro jednoduchost většinou používám české verze.) Od šlechtických dcer se také očekávalo, že budou plynně hovořit francouzsky, že budou rozumět domácímu hospodářství a pomáhat s ním a že budou ovládat dámské dovednosti jako aranžování květin, hru na piano a vyšívání. Jejich úkolem bylo vdát se a od nejútlejších let byly připravovány výhradně na to.

Ve skutečnosti měly dívky jen malou šanci najít dobrou partii. U aristokratických nevěst se očekávalo věno, které mělo manželovi zajistit navyklou životní úroveň, a Leopold s Johannou si takové zajištění pro dcery nemohli dovolit. Přesto nemohlo být dobré vychování na škodu.

Formální složka tohoto vychování se odehrávala v sousedním Mníšku pod Brdy, nikoli v místní škole, nýbrž u soukromého učitele Augustina Černého. Tam i zpět je vozili koně, někdy v malém dvoukolovém kočáru (zvaném kučírek), ale, když dětí přibýlo a starší povyroستly, jezdily i v sedle. Lata a Kristýna se začaly učit jezdit v osmi letech na koních, které jejich otec nejdřív unavil dlouhými jízdami. Brzy je začal brát na vyjížďky; Lata jezdila na staré irské klisně. Netrvalo ani rok a získaly dostatečnou sebedůvěru, aby mohly jezdit bez dohledu, i když podle Laty bylo pořád těžké na ty „gigantické“ tvory nasednout. Lata někdy jezdila až na Dobříš, nějakých dvacet kilometrů směrem na jih. V deseti letech už dvojčata